

РЕЦЕНЗІЇ

Гребенюк Тетяна

доктор філологічних наук, професор
Запорізький державний медичний університет

ПИСЬМЕННОЦЬКА ЕСЕЇСТИКА: У ПОШУКАХ СУТНОСТІ

Рец. на: Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.

Осмилення літературного процесу сучасності – важливе й актуальне завдання вітчизняного літературознавства, покликане охопити повноту і складність, суперечливість і цілісність літературного життя синхронно з моментом його пізнання. Поважне місце в цих процесах відведене письменницькій есеїстиці, котра дедалі активніше розвивається, утворюючи нове обличчя сьогочасної художньої творчості. Саме цьому присвячена реферована монографія Т. Шевченко «Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст.», в якій усебічно розглянуто названий феномен. У книзі запропоновано осмилення есеїстики в ментативно-нарративному дискурсі, окреслено її як продуктивну художньо-дискурсивну практику в письменстві сучасності, а також проаналізовано форми ансамблевого об'єднання есеїстики письменників, осмилено її сутність у контексті топологічного повороту в культурі.

Цінність монографії Т. Шевченко полягає насамперед у тому, що в ній визначено провідні тенденції розвитку сучасної української літератури з огляду на есеїстику як вид творчості кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя, проаналізовано наявні підходи до осмилення вказаного феномену й запропоновано власну концепцію літературного процесу сучасності з огляду на есеїстичний вид письма у контексті власне літературного. Рецензоване дослідження базується на новітньому літературному матеріалі (150 есеїстичних збірок) із використанням сучасних методологічних стратегій (рецептивної естетики, методу літературознавчого моделювання, структуралізму, дискурсивного аналізу тощо).

Структура монографії (вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки) чітка й умотивована логікою аналізу вказаного матеріалу. Наприклад, другий розділ присвячено нарративно-ментативним особливостям сучасної української есеїстики, третій – її дискурсивним властивостям. Так, зокрема, дослідниця слушно узагальнює у висновках цієї частини, що «дискурсивні виміри есею відкривають нові горизонти в його аналізі й інтерпретації, виходячи з власне тексту і позатекстових чинників: місця і задіяності в письменницьких практиках, існування в різних варіаціях і інтерпретаціях, у різних контекстах мультимедійних реалій в епоху Web 2.0. Не останню роль

тут відіграють екстралітературні чинники (гетерогенність літературної праці есеїста, соціокультурна ситуація, явлена через позиції, установки, переконання, погляди письменника й оточення, вплив традицій і творче їх переосмислення, цілком нові, порівняно з попередніми епохами, умови для творчості, національна специфіка, комерційні запити ринку, потреби аудиторії, зміни читачьких орієнтацій)» (с. 301-302).

Кожний розділ роботи є достатньо концептуальним і доказовим. Авторка дотримується логічних взаємопереходів між частинами в процесі аналізу досить складних літературознавчих проблем (ментативна природа творів, особливий тип нарації, контекстна презентація, перформативний потенціал, комунікативні стратегії тощо). Робота підпорядкована спільному літературознавчому «знаменнику» – дискурсу письменницької есеїстики як вагової частини сучасного літературного процесу. Ним визначається сутність бачення наукової проблеми Т. Шевченко, проектується хід її дослідницької думки. Відтак перевагою аналізованої праці вважаємо нерозривність її теоретичної частини з конкретним аналізом художньої практики сучасних письменників, а також науково-аналітичну, об'єктивно-пізнавальну, а не апологетичну природу викладу.

Результати проведеного дослідження, презентовані в монографії, є цікавими з багатьох позицій. Так, теоретична цінність реферованої праці полягає в систематизації та поглибленні знань про есеї як художній твір і письменницьку есеїстику як комплексний феномен літературного процесу сучасності, реалізований у площині літературного мегадискурсу, що сприятиме подальшій розробці теорії родо-жанрової взаємодії, літературно-критичного й літературознавчого дискурсів, теорії літератури як комунікації, поетики, прагматики, міждискурсивних практик. Тому ця наукова студія не лише актуальна, вона цілком новаторська, адже поглиблює наукове розуміння особливостей художньої рецепції феномену есею на тлі складних явищ, які мають місце в українській літературі перехідної доби к. ХХ – поч. ХХІ ст.

Зміст представлених наукових узагальнень свідчить про актуальність, самостійність, чітку структурованість і наукову новизну праці, виконаної на високому науковому рівні, характеризується обґрунтованістю викладених положень, фаховим аналізом матеріалу, є науково цінним, теоретично й практично вагомим. Монографія буде корисна науковцям, викладачам, аспірантам і студентам філологічного фаху, а також широкому колу читачів, які цікавляться проблемами розвитку сучасної української літератури.

Отже, з огляду на актуальність досліджених проблем та їхнє практичне значення монографія є гідною працею, виконаною на високому науково-теоретичному рівні. Авторка виклала матеріал логічно, із дотриманням відповідного співвідношення загальних та конкретних питань, сформулювала необхідні наукові дефініції, які знайдуть відгук у літературознавчій науці сучасності. Можна резюмувати, що рецензована робота являє собою самостійне, теоретично обґрунтоване та аналітично верифіковане дослідження, котре суттєво доповнює науковий дискурс сучасної української літератури.